

Ut Christus ecclesiam suam... redigat in
concordiam piam et perpetuam

Egyháztörténeti Szemle

A TARTALOMBÓL:

Bertalan Péter

Fejér megye
egyházpolitikai mozgásai,
1957-1968

Fejes János –

Kőszeghy Miklós

Rajtunk a Vízözön
– Egy ősi történet új
funkcióban?

Tusor Péter

Lukcsics József elfeledett
okmánytára a Camera
Apostolica magyarországi
forrásairól

*tizenharmadik évfolyam
első szám*

Anno Domini

MMXII

Lukcsics József elfeledett okmánytára a Camera Apostolica magyarországi forrásairól

Tusor Péter

Írásom címe átfogó római, vatikáni levéltári kutatások eredményének rövid ismertetését ígéri a medievisztika területéről. Eddigi vizsgálataim leginkább a kora újkorra irányultak, az olvasóban így felmerül a kétely, mire számíthat az elkövetkező pár oldalon.

A bizonytalanságot némileg oszlatja, hogy az érdeklődési területem középpontjában álló egyháztörténet – főként a pápaság által képviselt páratlan intézményi stabilitásnak köszönhetően – tág időhatárok között enged mozogni. A tridentianus modell állandósága leginkább az újabb korok irányába történő kitekintésre ad lehetőséget. A középkor felé fordulva már komolyabb módszertani kihívásokkal kell szembenézni. Ami mégis lehetővé teszi, hogy leereszkedjem e patinás évszázadok világába, az nem más, mint a történetírás története. Jelesül a vatikáni magyar kutatások historiográfiája. Az alábbiakban valóban egy római kutatási „megaprojekt” értékes maradványai kerülnek felszínre. Az én szerepem azonban csupán a felszínre hozatalra korlátozódik.

*

A jezsuita Czeles Márton Kollonich bíboros megbízásából végzett vatikáni kutatásai óta nyilvánvaló, hogy a magyar középkor megismerésének egyik alapvető forrásbázisát a pápai gyűjtemények képezik. Szenzációs, hiánypótló adatokat rejtenek,¹ vagy a hazaiaktól eltérő típusú, szeriális dokumentumokkal teljesen egyedi típusú vizsgálati megközelítésre nyújtanak alkalmat.² A kutatás fő színtere a 19. század végén megnyitott *Archivio Segreto Vaticano*. Anyaga folyamatosan bővült és bővül: pápai dikasztériumok dokumentumaival, illetve családi és személyi hagyatékok beszállításával, a

---

¹ Például Giovanni Burgio pápai nuncius Mohács előtti jelentései, vagy az 1517–1518-as körmendi kolostorper. Magyarországi pápai követek jelentései, 1524–1526. Bp., 1884. (*Monumenta Vaticana Hungariae* II/1.); *The Register of a Convent Controversy. (1517–1518) Pope Leo X, Cardinal Bakócz, the Augustinians and the observant Franciscans in contest.* Budapest–Rome, 2006. (*Collectanea Vaticana Hungariae* [továbbiakban: CVH] II/1.) Utóbbi 1997 novemberében a Biblioteca Apostolica Vaticana *Barberini Latini* kéziratgyűjteményének módszeres átkutatása során találtam meg.

² Hibái ellenére is szemléletes, értékes példa: XV. század pápák oklevelei. I: V. Márton pápa (1417–1431). II: IV. Jenő pápa (1431–1447). V. Miklós pápa (1447–1455) Kiad.: LUKCSICS PÁL. Bp., 1931–1938. (*Monumenta Hungariae Italica* 1–2.)

meglévő iratok rendezésével, vagy éppen a római *Archivio di Stató*ból átadott sorozatokkal.³

Bár a Vatikáni Titkos Levéltár rendszere, kiváltképpen az egyes fondok felépítése, provenienciája bonyolult, a középkori emlékeket őrző főbb forrásegyüttesek viszonylag jól körülhatárolhatók. **1.** Az Apostoli Kancellária (valamint a pápai titkárságok) bulla- és bréveregisztumai **2.** Az Apostoli Datária szupplikációi **3.** Az Apostoli Penitenciária szupplikációi **4.** A konzisztóriumok aktái, relációi és cédulái **5.** Az Apostoli Kamara különféle iratsorozatai.⁴

Hosszú lenne elősorolni, hogy ezekben az állagokban magyar történeti kutatás milyen részeredményeket ért el, mutatott fel.⁵ Amit kijelenthetünk: teljes, lezárt, szisztematikus feltárásról és publikálásról mindeddig egyik esetben sem beszélhetünk.

A római magyar kutatások századfordulós fénykorában a felsorolt levéltári sorozatok közül az Apostoli Kamara fondjait – Kollányi Ferenc és Érdújhelyi Menyhért mellett⁶ – főként Lukcsics József⁷ tanulmányozta.

³ A levéltár aktuális, évenként frissített fondjegyzéke: *Indice dei Fondi e relativi mezzi di descrizione e di ricerca*. Città del Vaticano, 2008. (továbbiakban: *Indice dei Fondi*, 2008.)

⁴ Nem feledkezhetünk el persze a bfrósági fondokról (*Sacra Rota Romana*), az *Armari*umok és a *Miscellanea* kötetrengetegéről, illetve a 15. század végétől egyre nagyobb számban, eredetiben megmaradt Rómába érkezett iratokról, főként az államtitkársági és az angyalvári levéltárban. A pápai gyűjtemények máig legjobb kutatási kalauza: PÁSZTOR, LAJOS: *Gida delle fonti per la storia dell'America Latina negli archivi della Santa Sede e negli archivi ecclesiastici d'Italia*. Città del Vaticano, 1970. (*Collectanea Archivi Vaticani*, 2.) (továbbiakban: PÁSZTOR, 1970.) Újabbban: *Vatican Archives. An Inventory and Guide to historical documents of the Holy See*. Ed.: BLOUIN, FRANCIS X. New York – Oxford, 1998.

⁵ Ezt átfogó jelleggel, a további kutatások megalapozását célozva már megtettem: TUSOR PÉTER: *Magyar történeti kutatások a Vatikánban*. Budapest–Róma, 2004. (CVH. I/1exc.) (továbbiakban: TUSOR, 2004.)

⁶ Gyűjtését fő művében hasznosította: KOLLÁNYI FERENC: *Esztergomi kánonok, 1100–1900*. Esztergom, 1900.; ÉRDÚJHELYI MENYHÉRT: *Kutatásaim a római levéltárakban*. In: *Katholikus Szemle*, 1896. 605–646. p.

⁷ Lukcsics a Veszprém vármegyei Kertán született 1875-ben. Középkolai tanulmányait Pápán és Veszprémben, a teológiát centralistaként Budapesten végezte, majd a bécsi Augustineum növendéke. 1897-ben szentelték pappá, két évre rá doktorált. 1900-ban Pápán káplán és hittanár a tanítóképzőben. Pápat elhagyva Hornig Károly veszprémi püspök megbízásából és támogatásával évekig a Római Magyar Történeti Intézet tagja, az alapító Fraknoi Vilmos jobbkeze. 1903-ban tér haza, veszprémi püspöki könyvtáros –, ekkor rendezi a káptalani levéltárat – 1904-től a budapesti Egyetemi Könyvtár tisztviselője, 1906-ban a Hittudományi Kar bekebelezett doktora, 1909-től 1922-ig az egyháztörténet nyilvános rendes tanára, 1912/13-ban és 1917/18-ban a Kar dékánja. 1922-től veszprémi kánonok, a következő évtől egyházmegyei főtanfelügyelő, 1926-tól kapornaki apát, végül 1934-ben pápai prelátus és a veszprémi káptalan dékánja. Kánonoki székvárosában hunyt el 1937-ben. PFEIFFER JÁNOS: *A veszprémi egyházmegye történeti név-*

Áttekintése: *A középkori pápai adókönyvek*,⁸ a *Monumenta Romana Episcopatus Vesprimiensis* vaskos köteteiben hasznosított kamarai adatok máig közkézen forognak. Nem fedte homály tervét sem, miszerint a két teljes esztendőn keresztül „búvárolt” pápai kamarai iratok alapján középkori magyar egyházi archontológiát kívánt összeállítani.⁹ Munkásságát kései utóda, az elejtett szálat 80 év szünet után felvevő, és a Kamara egyik legfontosabb sorozatát, az annátákat 1990-ben közreadó Körmendy József a következőképpen értékelte: „Ő [ti. Lukcsics] kísérte meg először az Annatae sorozat áttekintését is, de a Római Állami Levéltár rendezetlensége miatt ez a fáradozása csak részben sikerült. A Vatikáni Levéltárban és a Római Állami Levéltárban végzett kutatásai révén azonban gazdag forrásismeret birtokába jutott.”¹⁰

Ezt a képet árnyalja a nemrégiben előkerült levél, amelyet Lukcsics József Áldásy Antalnak (mint a Magyar Tudományos Akadémia Római Történeti Bizottsága elnökének) küldött 1928. február 19-én. Lukcsics a következőképpen ír „Kedves jó barátjának”: „Már 24 év óta fekszenek íróasztalomban a pápai cameralis könyvekből összegyűjtött középkori magyarországi adataim, amelyek főképp az egyházi archontológiára vetnek új világot. Sajátos okok miatt eddig nem lettek kiadva. Most miután elkészítettem sajtó alá ezt a gyűjteményemet, mély tisztelettel és szeretettel bemutatom Neked.”¹¹ Kérte, hogy kéziratát a Római Magyar Történeti Intézet kiadványaként tegyék közzé. (Az 1906-ban megszűnt Fraknoi-féle intézetet 1913-ban a magyar állam Fraknoi Vilmos adományából újraalapította, működését 1924-ben kezdte meg.) Lukcsics jelezte még, hogy a bevezetést, a „pápai cameralis könyvek” ismertetését a korrektúra megérkezése után készülő megírni.

Az akadémikusok elvileg támogatták a kérést. A Római Magyar Történeti Intézet Áldásy, Kollányi és Csánki Dezső által 1931 tavaszán papírra vetett munkaterve szerint a „XV. századi pápai adókönyvek magyar vonatkozású adatait dr. Lukcsics József veszprémi apátkanonok állította össze.

tára. (1630–1950) München, 1987. (Dissertationes Hungaricae ex historia Ecclesiae, 8.) 154–155. p.

⁸ Budapest 1908.

⁹ „Magyarországi egyházmegyék papsága a középkorban a pápai adókönyvek szerint”. *Monumenta Romana Episcopatus Vesprimiensis*. I–IV. Budapestini, 1896–1907. (CD-ROM, 2004–2007.) IV., CIX–CXI. p. (vö. következő jegyzet, 31. p., 20 j.) Lukcsicsra és római kutatásai veszprémi hátterére újabban: KARLINSZKY BALÁZS: Hornig Károly, a mecénás. A Veszprémi Püspökség Római Oklevéltára. Aedes jubilat: tanulmányok a veszprémi székesegyház 1910. évi újrászenteselésének tiszteletére. Szerk.: Karlinszky Balázs – Varga Tibor László. Veszprém, 2011.

¹⁰ *Annatae e regno Hungariae provenientes in Archivio Secreto Vaticano, 1421–1536.* (A Magyar Országos Levéltár Kiadványai, II/21.) Bp., 1990. 31. p.

¹¹ Magyar Tudományos Akadémia Kézirattára (továbbiakban: MTAKK.), K 1224. (= A MTA Római Magyar Történeti Intézet Bizottságának iratai, 1902–1948.) n. 179. Kiadva: TUSOR, 2004. CLIII–CLIV. p.; n. 10.

Ez a munka tehát el van végezve, és ha a Bizottság pénzügyi viszonyai megengedik, közzétételét meg lehet kezdeni.”¹²

A levél és az akadémiai munkaterv információértéke nem csekély. Arra engednek következtetni, hogy a Fraknoi-féle intézet egyik egyházi ösztöndíjas tagja a századelőn elvégezte az egyik jelentős vatikáni állag középkori *Hungaricum*ainak szisztematikus feltárását, méghozzá sajtókész kézirat formájában! Adódik a kérdés: Mi történhetett a kézirrattal, a római magyar kutatások – sokak által laudált és vélhetően még laudálandó – fénykora egyik kiemelt projektjének eredményével? A kiadásra ugyanis végül nem került sor.¹³

Említett levelében Lukcsics visszakérte művét, ha nem tartják megjelentetésre alkalmasnak. Mivel az akadémikusok hozzáállása kedvező volt, erre vélhetően nem, vagy csak jóval később került sor. Mindenesetre a kéziratot évekig hiába kerestem, kerestettem. Sem a Magyar Tudományos Akadémia Kézirattárában,¹⁴ sem a Veszprémi Érseki és Káptalani Levéltárban őrzött Lukcsics-hagyatékban nem sikerült nyomára jutnom, bár utóbbi említésre méltó vatikáni kutatási anyagot őriz.¹⁵ Hasonlóképpen hiába nyomoztam a Fraknoi-intézetnek a Magyar Országos Levéltárba és az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárába került másolatai között, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Karának archívumában, melynek Lukcsics sokáig professzora volt, valamint a Szent István Társulatnál.¹⁶

*

A kézirat végül a Piarista Rend Magyar Tartománya Központi Levéltárából került elő.¹⁷ Címlapján a következő szerepel: „Középkori pápai adókönyvek magyarországi adatai 1297–1536 | összeállította és rendezte Kovács Alajos dr. S. P. | *Libri camerales curiae Romanae de regno Hungariae saeculis XIV–XVI | Budapest*”. Évszám nem található rajta, maga a címlap Kovács Alajos piarista szerzetestől származik. A vaskos iratcsomó nagyalakú lapokból, nagyobb cédulákból, esetenként felragasztott kisebb cédulák-

¹² MTAKK. K 1224. n. 217. Kiadva: TUSOR, 2004. CLXVI–CLXX. p.; n. 19. (CLXVIII.)

¹³ Talán magyarázatul szolgál, hogy Lukcsics 17 évvel fiatalabb öccse, Pál 1926-ban tervbe vett szupplikációs- és bulla-köteteinek megjelentetése anyagi és szervezési problémák miatt csigalassúsággal haladt. Az első kötet 1930-ban, a második kötet 1936. évi halála után, 1938-ban jött ki. (Vö. uo., n. 7. 8. 20. 30. 31. 32. 33.) Mivel 1937-ben Lukcsics József is távozott az élők sorából, gyűjtése gazdátlanul maradt.

¹⁴ Római Magyar Történeti Intézet Bizottságának iratai között (MTAKK. K 1224.), az Áldásy Antal és Lukcsics Pál hagyatékában.

¹⁵ Ismertetését ld. majd a CVH I/8. kötetében. Köszönöm Karlinszky Balázs érseki levéltárosnak az intézményben őrzött hagyatékokról nyújtott tájékoztatását.

¹⁶ Vö. TUSOR, 2004. CXVII–CXXIII. p.

¹⁷ Előző jegyzetben szereplő publikációm hivatkozásai (LVI. p., 186. sz. jegyzet; CLIII–CLIV., CLXVIII. p.) nyomán Koltai András azonosította be és hirta fel rá figyelmemet 2008 áprilisában, amit ezúton is megköszönök.

ból áll össze. Több különböző kéz írása: főként Lukcsicsé, részben hivatalos vatikáni másolóké, láthatóan az 1900 körüli évekből. Az iratokat valaki kék ceruzával sorban beszámozta 1-től 1414-ig. Lapszám viszont nincs.

A gyűjtemény teljes szövegátírásokat tartalmaz, és feltünteti az esetleges szövegvariánsokat is. Meghatározó forrásbázisát az *Archivio Segreto Vaticano* és az *Archivio di Stato di Roma* különféle kamarai sorozatai képezik, több irat, szövegváltozat a *Fondo Borghese*, a *Registra Avinioniensis* és az *Armarium XXXIII* fondokból származik. Lukcsics utólag az összes rövidítést feloldotta, számos hibát kijavított. E feladatokat a sorszámozással együtt vélhetően a levelében említett sajtó alá rendezés alkalmával végezhette el az 1920-as években.

Egyelőre rejtély marad, hogyan kerülhetett e munka Kovács Alajoshoz (Berhida [Peremarton], 1897–Budapest, 1958). A piarista szerzetes életpályája – azon kívül, hogy szintén a veszprémi egyházmegye területéről származott és a teológiai karon 1918 és 1921 között egyháztörténetből hallgatója volt – sehol nem keresztezte Lukcsicsét. Vácon, Szegeden, Debrecenben és Magyaróváron tanított hittant és latint. Rómában sosem kutatott.¹⁸ A kézirat mindenesetre az ő hagyatékában maradt ránk.¹⁹

A gyűjtemény az Apostoli Kamara főbb sorozatai szerint tagolódik, az átiratok az egyes sorozatokon belül időrendben állnak:²⁰

I. *Obligaciones* (1302–1525)

Nr. 1: *Colocensis*, 1302. április 28.

Nr. 335: *Nandoralbensis*, 1525. április 24.²¹

(*Obligaciones pro minore servitio*)

II. *Solutiones* (1303–1490)

Nr. 336: *Colocensis*, 1303. április 17.

Nr. 761: *Sirmiensis*, 1490. március 11.

III. *Divisiones* (1428–1469)

Nr. 763: *Bosnensis*, 1428. március 29.

Nr. 822: *Vesprimiensis, Monasterium s. Mauriti in Bell*, 1469. szeptember 25.

IV. *Provisiones* (1433–1488)

¹⁸ *Catalogus Religiosorum Provinciae Ordinis Scholarum Piarum, 1666–1997.* Ed.: KOLTAI, ANDREAS. Bp., 1998. 209. p. Koltai András szerint a gyűjtemény 1948 és 1950 között kerülhetett Kovácshoz, és valaki megbízhatta a kiadásal. Elképzelhető. Kovács Alajos 1949 és 1958 között kereten kívüli rendtagként, mint segédlelkész működött.

¹⁹ Jelzete: Piarista Rend Magyar Tartománya Központi Levéltára (továbbiakban: PRMTKL.) Kovács Alajos hagyatéka. Mások kéziratái. 1.

²⁰ A különféle irattípusokból – tekintettel az egyházmegye közelmúltbeli millenniumára – pécsi példák a *Függelék*ben találhatóak.

²¹ A kézirat áttekintő ismertetésénél a következő adatok szerepelnek: az adott sorozat neve, a hozzá tartozó első és utolsó irat sorszáma, egyházmegyéje és keletkezésének pontos dátuma.

Nr. 823: [*Ecclesia Bodoniensis* (?!) 1433. február 27.] Nr. 824: *Sirmiensis*, 1433. július 27.

Nr. 913: *Bosnensis*, 1488. november 21.

V. Visitationes (1297–1367)

Nr. 914: *Strigoniensis*, 1297. május 10.

Nr. 931: *Quinqueecclesiensis*, 1367. április 15.

VI. Quindennia (1457–1508)

Nr. 932: *Strigoniensis*, 1425. augusztus 24.

Nr. 943: *Strigoniensis*, 1508. július 7.

[S.N.] Rationes collectoriae Alemanniae (1329–1366)

Nr. 944: *Zagrabiensis*, 1329. december 1.

Nr. 1094: *Prepositus Orodiensis*, 1413. július 26.

VII. Annatae (1421–1536)

Nr. 1095: *Zagrabiensis*, 1421. május 30.

Nr. 1389: *Quinqueecclesiensis*, 1536. március 15.

VIII. Obligationes particulares (1459–1484)

Nr. 1390: *Varadiensis*, 1459. március 28.

Nr. 1393: *Zagrabiensis*, 1484. június 4.

IX. Legatio et procuratio (1377–1477)

Nr. 1394: *Monasterium Turocz, Strigoniensis*, 1307. március 14.

Nr. 1406: *episcopus Rheatinus, in Ungaria*, 1477. február 21.

X. Varia (1304–1513)

Nr. 1407: *Strigoniensis*, 1304. március 17. [Mihály esztergomi érsek kötelezvénye a kinevezéséért járó pápai díjakról]

Nr. 1413: „Feljegyzések az esztergomi káptalan annataperéről” 1513. május 7. – augusztus 26.

XI. Liber taxarum

Nr. 1414. „Pápai taxakönyvek magyar vonatkozásai Arm. XXXIII.”

*

Alaposan áttanulmányozva a kéziratot kijelenthető, hogy a Lukcsics munkájának kiadása – a gyakori javítások, betoldások, sokszor apró betűs írásképp ellenére – ma is aktuális. Az Apostoli Kamara 1000 kötetet meghaladó terjedelmű sorozataiból a 19–20. század fordulóján hozzáférhető anyag középkori *Hungaricumait* tartalmazza,²² és sokszor nehezen értelmezhető

²² A jórészt az Apostoli Kamara működése során keletkezett, de elsődlegesen nem kamarai provenienciára utaló elnevezéssel jelölt iratsorozatok (Arm. XXIX–XXX [*Diversa Cameralia*]; Arm. XXXIII [*quindennia, taxae, quietantiae, decimae, census...*]; Arm. XXXIV [*Instrumenta Cameralia*]; Arm. XXXV [*copiae, infeudationes...*]; Arm. XXXVI–VII [*Informationes*

latin paleográfia gyakori *abbreviatio*inak feloldásával. Az eredeti bejegyzésekkel történő összevetés aligha kerülhető meg. Ennek során kell majd rögzíteni az időközben átrendezett, némileg bővített iratanyag változásait.²³ A kézirat alapján történő, célirányos kutatás könnyen elvégezhetővé teszi a munkát egy alkalmi kutatói-konzorcium számára, amely az elődök munkájára építve a mai tudományos követelmények szerint végezheti el – végre valahára – a vatikáni magyar kutatások egyik alapfeladatát.²⁴

Lukcsics gyűjtésének kiadásából nem hagyhatók el az annáták sem. Korántsem becsülöm le Körmeny atya ezeket közreadó 1980-as évekbeli kutatásait,²⁵ meg kell viszont állapítanom, hogy átírásai kevésbé tűnnek megbízhatónak elődjénél, különösen a tulajdonnevek esetében. Emellett Lukcsicsnál a Körmeny-kötetben nem szereplő annata-bejegyzések is előfordulnak.²⁶

A feladat elvégzése akkor sem megkerülhető, ha tudjuk, hogy a horvát történetírás az iratok egy részét már közzétette az ezredfordulón.²⁷ Sőt, ha a horvátok fontosnak tartják, hogy publikálják jelenlegi államterületük középkori vatikáni forrásait – Isztriával, Dalmáciával –, mi sem tehetünk másként múltunk rangos nemzetközi szakmai diskurzusba illeszkedő emlékeivel.²⁸

camerales]; *Instrumenta Miscellanea*) teljeskörű feltárására ugyanakkor nem került sor. Ismertetésükre lásd a következő jegyzetet.

²³ A kamarai törzssorozatok fondjainak leírásra: GUALDO, GERMANO: *Sussidi per la consultazione dell'Archivio Vaticano* (Lo Schedario Garampi – I Registri Vaticani – I Registri Lateranensi – Le „Rationes Camere” – L'Archivio Concistoriale) Città del Vaticano, 1989. (Collectanea Archivi Vaticani, 17.) (továbbiakban: GUALDO, 1989.) 315–331. p.; PÁSZTOR, 1970. 29–44. p.

²⁴ Véleményemet a vatikáni kamarai *Hungarica*-anyag Lukcsics-kéziratának figyelembevétele nélküli „kutatásáról” már korábban kifejtettem. TUSOR PÉTER: Az egyházi javadalmak betöltése Magyarországon a XV–XVI. században. A magyar királyi „főkegyúri jog”. In: *Memorie tradere. Tanulmányok és írások Török József hatvanadik születésnapjára*. Szerk.: Füzes Ádám – Legeza László. Bp., 2006. 357–378., 366. p., 23. jz.

²⁵ Jelentései szorgos munkájáról (Róma, 1983. január 25. és 1984. január 31.): Veszprémi Érseki és Főképtalani Levéltár. Hagyatékok. Körmeny József hagyatéka. 5. dob., 6. tét.

²⁶ Ld. például alább a *Függelékben* (VII.) található két annata-bejegyzést. – Körmeny kötetében 233 annata-szöveg található, Lukcsics kéziratában 294 darab. Az eltérés egy része abból adódik, hogy Lukcsics dalmáciai egyházmegyéket (például *Sibinicensis*, *Iadrensis*) is felvett gyűjtőkörébe, míg utóda nem.

²⁷ *Camera Apostolica*. I: *Obligaciones et solutiones, camereale primo* (1299–1560. II: 1302–1732. Ed.: Barbariá, Josip – Lukinović, Andrija et al. Zagreb–Rim, 1996–2001. (Monumenta Croatica Vaticana, 1–2.) – Pár bejegyzést a lengyel történetírás is hasznosított. (Solymosi László szíves szövebli közlése.)

²⁸ A kézirat közreadásának előkészületei az OTKA NN 82 307 nemzetközi együttműködési pályázat keretében megkezdődtek.

FÜGGELÉK

I.

Obligationes²⁹

Nr. 34.

1346. április 27. Eisdem anno etc. [1346, indict. 14., pontific. Clementis VI. a. 4., die 27. Aprilis, in hospitio cardinalis de Puteo] Dominus Nicolaus electus in episcopum Quinqueecclesiensem³⁰ in Ungaria promisit [...] per dominum Guilelhum de Ponsterla capellanum apostolicum procuratorem suum 3300 florenos et 5 servitia consueta, solvendo medietatem in proximo festo resurrectionis dominice et aliam [medietatem] in festo s. Michaelis mensis Septembris.³¹ Alioquin infra 4 menses etc. Et iuravit etc. („Obl., vol. 14, fol. 92; vol. 22, fol. 7v; Borghese, vol. 125, fol. 1”)³²

II.

Solutiones

Nr. 688.

1446. április 15. Petrus etc., quod Andreas episcopus Quinqueecclesiensis pro parte suorum [...] ac termino nondum elapso flor. 757 nobis etc. Per manus Johannis de Barania canonici Quinqueecclesiensis³³ die date presentium solvi fecit [...] Remissionem tamen de toto residuo eorundem communis et minuti servitiorum de consensu etc. ac certis de causis etc. eidem domino episcopo hac vice dumtaxat liberaliter facta. De quibus etc. In quorum etc. Datum Rome, die 15. mensis Aprilis, anno 1446, pontificatus Eugenii IV., anno 16. („Obl., vol. 73, fol. 42v – f. 57 után üres lapok. Közben is több folio [egy-egy kamarás idejéből] maradt üresen.”)

²⁹ PRMTKL. Kovács Alajos hagyatéka. Mások kézíratai. 1. (A sorszámok a Lukcsics-kézirat iratszámái, félkövérrel szedett dátumok, az időjelben álló jelzetek és lábjegyzetek szintén Fraknói munkatársától származnak.)

³⁰ A *Függelék* szövegeiben előforduló pécsi püspökök azonosítására ld.: EUBEL, CONRADUS – GULIK, GUILIEMUS VAN: *Hierarchia Catholica medii et recentioris aevi* [...] I–III. Monasterii, 1913–1923. ord. alph.

³¹ „1347. április 1. és szeptember 29. – »Resurrectionis dominice« kifejezést használja ismét mindkét kötet írója.”

³² A vatikáni levéltári régi jelzetek, elnevezések beazonosítására, mai változatára: GUALDO, 1989. 315–331. p.; PÁSZTOR, 1970. 29–44. p.; *Indice dei Fondi*, 2008. passim.

³³ A *Függelék* szövegeiben előforduló pécsi kanonokra, javadalmasokra: FEDELES TAMÁS: A pécsi székeskáptalan személyi összetétele a késő középkorban, 1354–1526. Pécs, 2005. (Tanulmányok Pécs történetéből, 17.)

III.
Divisiones

Nr. 812.

1466. május 14. Rome 14. Mai 1466. Osvaldus comendatarius monasterii sancti Marie Pechvaradien. Ordinis sancti Benedicti Quinqueecl. diocesis solvit fl. 160, promotus Rome IV. idus Mai³⁴ pontificatus Pauli anno 2; cardinales 17 [...] Capiunt clerici fl. 1, solidos 30. Restant florenos 158, solidi 20. Capit quilibet dominorum fl. 9, solidos 15, denarios 10. („Obl. 80, fol. 126v”)

IV.
Provisiones

Nr. 907.

1482. április 22. Die lune 22 Aprilis [1482] ide sanctissimus dominus noster ad relationem reverendissimi domini Agriensis commendavit monasterium sancti Salvatoris de Sexardia ordinis sancti Benedicti Quinqueeclisiensis diocesis reverendo patri domino Cole [!] Antonio de Bancio sedis apostolice prothonotario vacans per obitum domini Iohannis episcopi Citriensis ipsius monasterii commendatarii extra Romanam curiam defuncti. („Obl. 66, fol. 83, fol. 76v”)

V.
Visitationes

Nr. 917.

1351. december 24. Die 24. Decembris Nicolaus episcopi Quinqueecclesiensis pro uno biennio per Petrum de Montilio canonicum dicte ecclesie visitavit. Jo. de Campis („Obl. 28, fol. 144”)

Nr. 921.

1354. szeptember 10. Die 10. Septembris (1354) Nicolaus episcopus Quinqueecclesiensis pro uno triennio per Nicolaum Arnaldi archidiaconum de Salouch [!] in ecclesia Agriensi. N. („Obl. 30, fol. 171v”)

Nr. 923.

1359. december 17. Die 17. Decembris [1359] Nicolaus episcopus Quinqueecclesiensis pro uno biennio per Petrum de Montilio prepositum ecclesie beati Petri de Posaga et Johannem archidiaconum de Wlko in ecclesia Quinqueecclesiensi ac ipsius ecclesie canonicos, procuratores suos visitavit. J. de Campis. („Obl. 31, fol. 32.”)

Nr. 929.

³⁴ „1466. május 12.”

1365. november 8. Die 8 Novembris [1365] Guilelmus episcopus Quinqueecclesiensis pro duobus bienniis transactis per Bonum de s. Cavallio procuratorem in Romana curia atque suum visitavit. Jo. Pa. („Obl., vol. 31, ol. 100v”)

Nr. 931.

1367. április 15. Die 15. Aprilis (1367) Guilelmus episcopus Quinqueecclesiensis in Ungaria pro duobus biennis proxime preteritis per Conradum canonicum dicte ecclesie procuratorem visitavit. Io. Nogarum („Obl., vol. 31, fol. 118”)

VI.

Quindennia

Nr. 934.

1457. március 30. Monasterio de Zissiti [Szék] ordinis sancti Benedicti Quinqueecclesiensis diocesis cuius fructus etc., prepositura ecclesie beate Marie virginis oppidi Budensis Vesprimiensis diocesis cuius fructus etc., die 30. Martii 1457 perpetuo uniri concessa fuit, ideo de quindennio libro predicto [primo communium Calxiti III.] fol. 52. („Arm. XXXIII, tom. 2, fol. 199v [ob. per minuti servizi], VIII, fol. 52”)

[S.N.]

Nr. 956.

1342. október 16. De canonicatu et prebenda ecclesie Quinqueecclesiensis vacantibus in curia per obitum quondam Chama fuit provisum Johanni de Wolko Quiqueecclesiensis diocesis. XVII kl. Nov. („Coll. 8, fol. 40v”)

VII.

Annatae

Nr. 1184.

1430. október 31. Universis etc. Oddo etc. ..., quod Mathias de Cathalowz prepositus ecclesie Quinqueecclesiensis pro totali etc. Annate ... 150 fl. Die date presentium per manus Michaelis de Leweld Vesprimiensis et Jauriensis diocesis ecclesiarum canonici solvi fecit etc. De quibus ... In quorum etc. Rome apud sanctos apostolos, die ultima [31.] mensis Octobris 1430, indictione 8., pontificatus anno 13.

O. de Varris, thesaurarius   Io. Bettynhusen. [?]
 („Quitante, vol. 6, fol. 71”)³⁵

Nr. 1196.

³⁵ A teljes *Annatae*-sorozatot Lukácsics még a római *Archivio di Stato*-ban kutatta. A kötetek 1919-ben kerültek be a vatikánba. Az *Archivio di Stato di Roma* kamarai anyagaira: RUGGIERO, MARIA GRAZIA PASTURA: La reveranda Camera Apostolica e i suoi archivi. (sec. XV–XVIII.) Roma, 1984. passim.

1432. április 7. Universis etc. Daniel etc. [episcopus Parentinus, domini nostri pape thesaurarius] salutem etc. Universitati etc., quod Mathias de Gathalowcz prepositus ecclesie Quinqueecclesiensis de et super fructibus per eum ex dicta prepositura male et indebite perceptis, pro parte et in deductione fructuum predictorum florenos auri de cam. 50 ipsi camere reverendo patre domino Oddone de Varris apostolice sedis prothonotario felicis recordationis Martini pape V. thesaurario, tunc pro eadem camera recipiente die vicesima mensis Februarii anni Domini 1431 proximo preteriti per manus [...] Johannis Michaelis Vesprimeinsis et Jauriensis ecclesiarum canonici solvi fecit etc. De quibus [...] In quorum etc. Rome apud sanctum Petrum die 7. mensis Aprilis, sub anno nativitatis eiusdem Domini 1432., indictione 10., pontificatus etc. anno 2, f. 19. 2. D. Parentius, domini nostri thesaurarius A de Perusio („Quitanze 6, fol. 205v”)

VIII.

Obbligaciones particulares

–36

IX.

Legationes et procuraciones

Nr. 1395

1317–1318. *Szebeni Rufinus főesperes, pápai tizedszedő megbízó leveleinek jegyzéke*

1317. július 11. Legatio Regni Ungarie. Die XI. Julii discretus vir magister Ruffinus de Chivinia archidiaconus Thollensis in ecclesia Quinqueecclesiensi³⁷ fuit missum per dictum dominum nostrum summum pontificem ad partes regni Ungarie super collectione fructuum beneficiorum vacantium in regno predicto et detulit litteras, que sequuntur super dictis fructibus per triennium colligendis, et primo Unam litteram bullatam cum filo de serico super dictis fructibus, que dirigitur archiepiscopo Strigoniensi, eiusque subfraganeis et prelati per dictam Strigoniensem provinciam constitutis, et aliam bullatam cum filo canapis, que dirigitur dicto archiepiscopo subfraganeisque suis et nuncio supradicto.
Item alias duas, ut supra, bullatas, que diriguntur archiepiscopo Colocensi eiusque subfraganeis et prelati et nuncio supradicto.
Item aliam de securo conductu et provisione expensarum eundo et redeundo.
Item aliam de securo conductu ad prelatos in partibus generalem.

³⁶ Ugyancsak a Római Állami Levéltárból: „Obbligazioni Particolari, vol. 1: Martino V 1420–1432; vol. 2: Pio II 1458–1464”. Pécsi vonatkozású irat nincsen.

³⁷ Pápai tizedszedői működésére: FEJÉRPATAKY LÁSZLÓ: Pápai adószedők Magyarországon a XIII. és XIV. században. In: *Századok*, 1887. 493–517., 589–609. p.

Item aliam, quod possit unum tabellionem creare pro expeditione negotiorum ipsorum.

Item aliam quod possit absolvere excommunicatos ab ipso et cum irregularitatem committentibus dispensare.

Item aliam, in qua eidem taxatur salarium II florenorum, quibuslibet diebus, quibus negotio predicto intendet.

Item aliam litteram clausam regi Ungarie commendatitiam, quod assistat eidem in expeditione negotii supradicti.

Item aliam litteram, bullatam, ut supra, de filo canapis, que dirigitur archiepiscopo Salzeburgensi et dicto magistro Ruffino, in qua eis et cuilibet ipsorum committitur, quod possint exigere et habere a Strigoniensi archiepiscopo sexcentas tres et dimidiam; a Transilvano nongentas et quinquagintatres; a Quinqueeclesiensi triginta cum dimidia, et Vesprimiensi episcopis centum vigintiquatuor marchas argenti ad pondus Budense, in quibus tenebantur bone memorie fratri Gentili, tituli sancti Martini in Montibus presbytero cardinali in partibus illis legato pro residuo procuracionum sibi debitum ab eis.

Item aliam ad dictum archiepiscopum Salzeburgensem, ut aliquem discretum et fidelem virum pro recuperatione dicte pecunie ad partes illas una cum dicto magistro Ruffino debeat destinare etc.

Item aliam, que dirigitur regi Ungarie, quod assistat dictis archiepiscopo et magistro Ruffino, et favorem oportunum eis prebeat in recuperatione pecunie supradicte.

Item aliam pro dicto negotio, de securo conductu eundo, morando ac etiam redeundo ad partes istas.

Item duas litteras clausas exortatorias super dictis fructibus, que dirigitur archiepiscopis Colocensi et Strigoniensi eorumque suffraganeis.

Anno a nativitate Domini M^oCCC^oXVIII^o, die XVI Septembris fuit missa quadam littera dicto magistro Ruffino, pro informatione decime, ut supra, in legatione Hispanie.

Item alia littera, ut petat census Ecclesie Romane debitum in regno Ungarie.

(„Vatikáni levéltár, Rubrice litterar. [Camerale.], Joh. XXII., tom. 350., fol. 70v – Ugyanott, nro. 351.”)

X.

Varia

Nr. 1413

„*Feljegyzések az esztergomi káptalan annataperéről*” 1513. május 7. – augusztus 26.

Johannes Dominicus cursor retulit citasse Nicolaum de Quinque-ecclesiis ex adverso procuratorem ad dicendum contra commissionem monitorii et illius exequutionem ad primam cameralem, instante domino Mario procuratore fiscali, relatione facta comparuit diem procurator et die VII Maii 1513. [fol. 167r]

(„Archiv. Vatic., Acta super censibus, Arm. XXXIII, vol. 39, fol. 167–193”)

XI.

Liber taxarum

*Nr. 1414.**Pápai taxakönyvek magyar vonatkozásai Arm. XXXIII.***Tom. 6., fol. 11.** Quinqueecclesien. in Ungaria Flo III/M, III/C [„tom. 6., fol. 10: széljegyzet: non, in libro camere III/M, III/C”]**Tom. 7., f. 116 t.** Quinqueecclesiensis, fl. III/M III/C

Salvatoris de Saxardia ord. S.B. fl. II/C, LXVI

Petzwaradien. Ord. S.B. –

(„Arm. XXXIII, vol. 5–6–7”)